

Univerzita Palackého v Olomouci
Oddělení dalšího vzdělávání a inovací ve výuce
Rektorát UP

Finanční a právní gramotnost

**Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální
přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě
Palackého v Olomouci**

Olomouc 2019

Vážení pedagogičtí pracovníci,

dostává se vám do rukou metodický materiál pro oblast finanční gramotnosti. Cílem tohoto textu je poskytnout vám podněty pro vaši pedagogickou činnost s využitím různých druhů aktivizačních metod. Materiál je rozdělen na dvě části – aktivizující metody a třífázový model učení.

V první části – aktivizujících metodách naleznete příklady metod s jejich praktickou aplikací. Druhá část prezentuje třífázový model učení, který stále ještě není běžně využíván. Do tohoto modelu se včleňují konkrétní metody a témata. Při využívání třífázového modelu učení dochází k učení v kontextu, hlubšímu pochopení a zvnitřnění vědomostí, dovedností i postojů a hodnot a tím k jejich trvalému uchování. Tento model je vytvořen tak, že zároveň přispívá k rozvoji osobnostních, sociálních a komunikačních kompetencí.

Obsah

Aktivizující metody	7
A. Práce s textem	7
B. Diskusní metody	10
C. Inscenační metody.....	13
D. Didaktické hry	16
E. Práce s hodnotami.....	18
Třífázový model učení.....	21
Závěr	23
Bibliografie:.....	25
Příloha č. 1	27
Příloha č. 2	30
Příloha č. 3	31
Příloha č. 4	32

Aktivizující metody

A. Práce s textem

Metoda I.N.S.E.R.T.

Charakteristika: Nové informace jsou systematizovány a zasazovány do původního schématu vědomostí. Metoda je postavena na uvědomění si změny ve svém dosavadním poznání.

Postup:

1. Pedagog představí metodu a způsob práce.
2. Účastníci dostanou text, který si mají s uvědoměním přečíst.
3. V průběhu čtení si informace v textu označují znaménky takto:

známé myšlenky √

nové myšlenky +

myšlenky, s jejichž obsahem nesouhlasí –

myšlenky, o kterých se chtějí něco dozvědět ?
4. Účastníci následně rozdělí a zapíší informace do tabulky podle znamének.
5. Nakonec účastníci o informacích diskutují, zejm. o nových myšlenkách, o myšlenkách, s jejichž obsahem nesouhlasí a o myšlenkách, o kterých se chtějí něco dozvědět (Srov. Grecmanová, Urbanovská, & Novotný, 2000).
6. Účastníci mohou diskutovat dohromady, po skupinách a pak své závěry zveřejní nebo mohou diskutovat metodou akvárium (viz níže).

Návrh konkrétního tématu:

Téma: Hodnotové postoje, ekonomická zodpovědnost a rizikové chování

Cíl: Účastníci zasadí nové vědomosti do své vědomostní struktury a tím poznatky systematizují. Následnou diskusí rozvinou své argumentační dovednosti.

Cílová skupina: studenti středních škol

Mater. did. prostředky: tužky, tabulky, studijní materiály, papíry

Průběh:

1. Pedagog představí metodu práce.
2. Pedagog rozdá účastníkům text, který si mají s uvědoměním přečíst.

3. V průběhu čtení si informace v textu označují znaménky takto:

známé myšlenky ✓

nové myšlenky +

myšlenky, s jejichž obsahem nesouhlasí –

myšlenky, o kterých se chtějí něco dozvědět ?

4. Účastníci následně rozdělí a zapíší informace do tabulky podle znamének.

5. Nakonec účastníci o informacích diskutují, zejm. o nových myšlenkách, o myšlenkách, s jejichž obsahem nesouhlasí a o myšlenkách, o kterých se chtějí něco dozvědět (Srov. Grecmanová, Urbanovská, & Novotný, 2000).

6. Účastníci mohou diskutovat dohromady, po skupinách a pak své závěry zveřejní nebo mohou diskutovat metodou akvárium (viz níže).

Poznámky pro pedagoga: Diskusi usměrňujeme, aby se neodchýlila od tématu a dbáme na soustředění žáků.

Skládkové učení

Charakteristika: Metoda je charakteristická podporou kompetencí k učení, komunikativních (při využití verbální i nonverbální komunikace, argumentace, aktivního naslouchání apod.), personálních a sociálních. Metoda je vhodná pro všechny věkové skupiny účastníků. Každý účastník vyučuje ostatní a zároveň jej učí jeho kolegové.

Postup:

1. Pedagog rozdělí účastníky, kteří vytvoří skupiny (A, B, C, D, atd.).
2. Pedagog zadá každé skupině část textu, kterou si studenti nastudují. (Každá skupina má jiný text.)
3. Účastníci se rozdělí do skupin tak, aby v každé nové skupině byli zastoupeni jednotliví studenti ze skupin A, B, C, D, atd. Studenti si zde vysvětlují to, co se naučili v předchozích skupinách.
4. Na závěr pedagog všechny skupiny spojí, zopakuje celou látku a dá prostor pro otázky a společně s účastníky je zodpoví. (Srov. Silberman & Lawsonová, 1997)

Návrh konkrétního tématu:

Téma: Peníze a ceny

Cíl: Účastníci diskusí rozvinou své argumentační dovednosti, dokážou aplikovat získané vědomosti při řešení modelové situace.

Cílová skupina: žáci základních škol

Mater. did. prostředky: studijní materiál

Průběh:

1. Pedagog vybere téma a studijní materiál, který je možné rozdělit do více částí. (Pokud se jedná o delší studijní text, pak jej rozdělí s dostatečným předstihem – např. v předchozí vyuč. hodině, aby si jej mohli účastníci prostudovat.) Pokud má skupina 12 členů, je vhodné rozdělit text do čtyř nebo tří částí.
2. Pedagog napíše téma na tabuli a vysvětlí průběh a způsob práce.
3. Pedagog rozdělí účastníky, kteří vytvoří skupiny (A, B, C, D, atd.). V našem případě vytvoří účastníci skupiny A – D (čtyři části textu) nebo A - C (tři části textu).
4. Pedagog zadá každé skupině text, které si studenti nastudují a prodiskutují. Dále mohou vytvořit osnovu této části textu, se kterou budou seznamovat ostatní účastníky. Pozn. Každá skupina má jiný text.
5. Po uplynutí doby ke studiu ve skupinách účastníci vytvoří skupiny pro kooperativní formu výuky. V těchto skupinách bude po jednom účastníkovi z předešlých skupin. V případě u skupin A – D (čtyři části textu) se nově vytvoří tři skupiny účastníků pro kooperativní formu výuky. V případě skupin A - C (tři části textu) budou nově pro kooperativní formu výuky vytvořeny čtyři skupiny účastníků.
6. V každé z těchto skupin bude účastník, který studoval jiný text. Úkolem nových skupin je vzájemně si vysvětlit vše, co v minulých skupinách nastudovali a prodiskutovali.
7. Na závěr pedagog spojí všechny skupiny do jedné, společně s účastníky zopakuje celou látku.
8. Pedagog dá prostor pro dotazy účastníků a společně s ostatními účastníky je zodpoví. Zároveň dá prostor pro vyjádření názorů účastníků na práci touto metodou.

B. Diskusní metody

Goldfish Bowl (akvárium)

Charakteristika: Metoda rozvíjí kompetence komunikativní (při využití verbální i nonverbální komunikace, argumentace, aktivního naslouchání apod.), personální a sociální (práce v týmu, sebeovládání, sebeprosazení, spolupráce s ostatními diskutujícími). Metoda je vhodná pro vyspělejší nebo starší žáky, protože kombinuje dvě velmi široké a obtížné dovednosti – pracovat formou diskuse a formou aktivního pozorování.

Postup:

1. Pedagog rozdělí skupinu na dvě poloviny.
2. První polovina žáků se posadí na židle uspořádané do kruhu, vytvoří tak vnitřní, diskusní kruh, který musí být symetrický, aby na sebe všichni viděli.
3. Druhá polovina žáků se posadí do vnějšího kruhu (pozorovací kruh) kolem vnitřního tak, aby všichni viděli na co největší počet diskutujících (v průběhu diskuse mohou vstát a sledovat kteréhokoli člena vnitřního kruhu).
4. Skupina ve vnějším kruhu obdrží záznamové pozorovací archy.
5. Pedagog vysvětlí téma a cíl diskuse, může pronést úvodní názor, komentář, zkušenost.
6. Diskuse pak probíhá pod vedením pedagoga po stanovenou dobu.
7. Žáci ve vnějším kruhu pozorují účastníky, zaznamenávají svá zjištění.
8. Pozorovatelé jsou vyzváni k zveřejnění své práce, hodnotí verbální i neverbální komunikaci účastníků.
9. Závěrem pedagog shrne výsledky práce. (Srov. Sitná, 2009)

Návrh konkrétního tématu:

Téma: zadluženost v české společnosti

Cíl: Účastníci diskusí rozvinou své argumentační dovednosti, dokážou aplikovat získané vědomosti při řešení modelové situace.

Cílová skupina: studenti středních škol

Mater. did. prostředky:

Pro diskutující: připravené textové materiály o zadluženosti různých skupin obyvatelstva

Pro pozorující: záznamové archy s pozorovanými kategoriemi - např. zájem o diskutované téma, aktivní zapojení do diskuse, dodržování pravidel diskuse, dovednost aktivního naslouchání, dovednost jasně a srozumitelně se vyjádřit, úroveň verbální komunikace apod. (Srov. Sitná, 2009)

Průběh:

Pozn. Zde uvádíme pouze průběh realizace metody. Před realizací metody je vhodné zařadit takové metody, ve kterých se pracuje s údaji o zadluženosti v ČR.

1. Pedagog napíše téma Zadluženost v ČR na tabuli a vysvětlí průběh a způsob práce diskutující skupiny a pozorující skupiny.
2. Pedagog rozdělí skupinu na dvě poloviny.
3. První polovina se posadí na židle uspořádané do kruhu, vytvoří tak vnitřní, diskusní kruh, který musí být symetrický, aby na sebe všichni viděli.
4. Druhá polovina se posadí do vnějšího kruhu (pozorovací kruh) kolem vnitřního tak, aby všichni viděli na co největší počet diskutujících (v průběhu diskuse mohou vstát a sledovat kteréhokoli člena vnitřního kruhu).
5. Pedagog rozdává skupině ve vnějším kruhu záznamové pozorovací archy.
6. Pedagog vysvětlí téma a cíl diskuse, může pronést úvodní názor, komentář, zkušenost. Dále pedagog diskusi zahájí, vede a moderuje ji. Během diskuse citlivě hodnotí diskusní příspěvky, upřesňuje informace od diskutujících, dává slovo jednotlivým diskutujícím a jednotlivé diskusní příspěvky průběžně shrnuje.
7. Pedagog dále vybízí a usměrňuje práci vnějšího pozorovacího kruhu.
8. V závěru pedagog shrne výsledky práce diskusního kruhu.
9. Pedagog vyzve pozorovatele k zveřejnění své práce.
10. Pedagog vyzve všechny účastníky, aby reflektovali způsob diskuse i výsledky, ke kterým dospěli. Dále zhodnotí verbální i neverbální komunikaci účastníků a výsledky práce všech účastníků.
11. Pedagog seznámí studenty s další prací s tématem zadluženost v ČR. (Srov. Sitná, 2009)

Varianta:

U některých diskusních témat je vhodné, aby se obě skupiny vystřídalily v obou pozicích – tedy v pozici diskutujících i v pozici pozorujících.

Phillips 66

Charakteristika: Jedná se o metodu skupinové diskuse, která je nazvána podle svého autora. Metoda nabízí podporu komunikativních kompetencí (při využití verbální i nonverbální komunikace, argumentace, aktivního naslouchání apod.) a dále také personálních a sociálních kompetencí (práce v týmu, sebeovládání, sebeprosazení, spolupráce s ostatními diskutujícími). Časový limit na diskusi pomáhá skupinám vyjádřit myšlenky a neodchylovat se od tématu, ale zároveň neumožňuje řešit složitější problémy.

Postup:

1. Pedagog rozdělí účastníky do skupin po šesti.
2. Ve skupinách účastníci diskutují na zadané téma 6 minut.
3. Výsledek diskuse je vhodné zaznamenat na papír.

4. Po každém diskusním kole se sejdou zvolení mluvčí u jednoho stolu. Zde představí výsledek své skupiny – řešení a budou diskutovat s ostatními mluvčími.
5. Následovat mohou další diskusní kola ve skupinách podle potřeby a zvoleného tématu.
6. Práci uzavírá pedagog v plénu, kdy účastníci shrnou výsledky práce a pedagog zhodnotí míru zapojení účastníků i výsledky diskusí. (Srov. Kotrba & Lacina, 2007)

Návrh konkrétního tématu:

Téma: Příběh kadeřnice (viz příloha číslo 1)

Cíl: Účastníci diskusí rozvinou své komunikativní a argumentační dovednosti, analyzují příčiny reálných situací, do které se dostala hlavní postava příběhu, dokážou aplikovat získané vědomosti při řešení modelové situace.

Cílová skupina: studenti středních škol

Mater. did. prostředky: papíry, psací potřeby

Průběh:

Pozn. Zde uvádíme pouze průběh realizace metody. Před realizací metody je vhodné zařadit takové metody, ve kterých se pracuje s tématem dluhů.

1. Pedagog seznámí účastníky s metodou, vysvětlí průběh a způsob práce diskutujících skupin.
2. Pedagog rozdělí účastníky do skupin.
3. Pedagog přečte část příběhu kadeřnice.
4. Účastníci ve skupinách diskutují o klíčových momentech přečtené části příběhu, o chybných rozhodnutích a motivech špatného rozhodnutí. Výsledek zaznamenají na papír.
5. Po uplynutí šesti minut vyzve pedagog z každé diskusní skupiny jednoho mluvčího, aby vytvořili skupinu mluvčích. Zde jednotliví mluvčí představí výsledky diskuse ve své skupině.
6. Následují další tři diskusní kola ukončená představením výsledků práce mluvčími skupin.
7. V závěru účastníci utvoří jednu skupinu, shrnou výsledky práce a pedagog zhodnotí míru zapojení účastníků i výsledky diskusí.

C. Inscenační metody

Hraní rolí 1

Charakteristika: Hraní rolí je tradiční výuková metoda. O co je pro pedagoga příprava metody jednodušší, o to je náročnější její provedení pro účastníky. Díky této metodě účastníci rozvinou své sociální a komunikační kompetence a dále mají příležitost si vědomosti ověřit v praxi. Při realizaci této metody je důležité vcítění do dané role a co nejvěrnější hraní této role. Z tohoto důvodu je také ideální pro její využití v tématech spojených s finanční gramotností. Při realizaci hraní rolí pedagog připravuje scénář nebo podklady, na jejichž základě scénář připravují sami účastníci.

Postup:

1. Představení metody hraní rolí, představení způsobu práce.
2. Rozdělení účastníků do skupin.
3. Představení tématu, scénáře, příp. podkladů pro tvorbu scénáře.
4. Příprava scénáře.
5. Seznámení účastníků se scénářem a po domluvě s pedagogem proběhne rozdělení rolí.
6. Účastníci nastudují své role, ve skupině připraví postup a provedení scénáře.
7. Jednotlivé skupiny přehrají své scénáře najednou (bez diváků) nebo postupně a ostatní účastníci se stávají diváky.
8. Následuje rozbor ztvárnění rolí a scénářů, účastníci vyjádří své pocity ze ztvárnění rolí, vysvětlí východiska pro ztvárnění rolí, zhodnotí náročnost apod. Závěrem hodnotí práci všech skupin pedagog – zejména náročnost ztvárnění, věrnost ztvárnění (pokud je potřeba), ujasní a doplní další informace apod. (Srov. Sitná, 2009)

Návrh konkrétního tématu:

Téma: Prodej nemovitosti (viz příloha číslo 2)

Cíl: Účastníci diskusí rozvinou své sociální a komunikační kompetence.

Cílová skupina: studenti středních škol

Mater. did. prostředky: Příběh – viz příloha Metoda Hraní rolí - situace.

Průběh:

1. Pedagog představí účastníkům metodu, téma.
2. Pedagog rozdělí skupinu do menších skupin po pěti až šesti.
3. Pedagog představí příběh Tomáše a vyzve účastníky, aby vytvořili scénář.
4. Pedagog vyzve skupiny, aby si ve skupinách rozdělili role a nastudovali je.
5. Pedagog postupně vyzve všechny skupiny, aby přehráli své scénky.

6. Následuje rozbor a pedagog vyzve účastníky, aby vyjádřili své pocity i východiska pro ztvárnění rolí. Závěrem pedagog shrne práci skupin.

Natáčíme film

Charakteristika: Metoda Natáčíme film je variantou inscenačních metod, která nabízí další širší možnosti zapojení účastníků, kteří nechtějí hrát nebo mají obavy ze ztvárnění rolí. Zde také platí, že účastníci rozvinou své sociální a komunikační kompetence a ověří si své vědomosti při praktickém nácviku.

Postup:

1. Představení metody, způsobu práce a tématu.
2. Rozdělení účastníků do skupin. Skupiny tvoří 6-10 účastníků, každá skupina má „natočit“ film (vytvořit scénář a pantomimicky jej předvést – western, krimi, komedie...).
3. Představení tématu, příp. podkladů pro tvorbu scénáře.
4. Skupiny buď zvolí samy žánr nebo je žánr zadán.
5. Skupina si určí role sama nebo s dopomocí pedagoga: autor scénáře, kameraman režisér, herci apod.
6. Skupiny zkouší svůj film každá zvlášť.
7. Po ukončení zkoušek každá skupina předvede svůj film – ostatní hádají problematiku, která je ztvárněná.
9. Následuje rozbor ztvárnění rolí a scénářů, účastníci vyjádří své pocity ze ztvárnění rolí, vysvětlí východiska pro ztvárnění rolí, zhodnotí náročnost, autor, režisér i kameraman představí své záměry, režijní vedení, rozdělení do scén apod. Závěrem hodnotí práci všech skupin pedagog – zejména náročnost ztvárnění, věrnost ztvárnění (pokud je potřeba), ujasní a doplní další informace apod.

Poznámka pro pedagoga: Pedagog také pozoruje, kdo dominuje při zkouškách, zda je film společný nebo dílem jednotlivce, kdo se nezapojil apod. (Srov. Hermochová, 2004)

Návrh konkrétního tématu:

Téma: Půjčka (viz příloha číslo 3)

Cíl: Účastníci diskusí rozvinou své argumentační dovednosti, sociální a komunikační kompetence a dokážou aplikovat získané vědomosti při řešení modelové situace.

Cílová skupina: žáci 2. stupně základních škol

Mater. did. prostředky: Příběh – viz příloha Metoda Natáčíme film - situace.

Průběh:

1. Pedagog představí účastníkům metodu, téma. Připomene, že se jedná o pantomimu.
2. Pedagog rozdělí skupinu do menších skupin po šesti až deseti.
3. Pedagog představí příběh Kristýny a vyzve účastníky, aby si vybrali žánr.
4. Pedagog vyzve skupiny, aby si ve skupinách rozdělili role autora, režiséra, kameramana, herců apod. a nastudovali je.
5. Pedagog vyzve skupiny, aby na základě příběhu vytvořili film.
6. Po ukončení zkoušek každá skupina předvede svůj film – ostatní hádají problematiku, která je ztvárněná.
7. Následuje rozbor a pedagog vyzve účastníky na jednotlivých pozicích (např. režisér, kameraman, scénárista, herci jednotlivých rolí), aby vyjádřili své pocity i východiska pro tvorbu filmu. Závěrem pedagog shrne práci skupin.

D. Didaktické hry

Křížovka

Charakteristika: Křížovka je jednou z velmi často používaných metod z oblasti didaktických her. Jejím velkým benefitem je spojení práce a hry (vypětí a uvolnění) a přechodů od práce ke hře. Křížovka rozvíjí komunikativní a sociální kompetence. Téma křížovky zaměřené na staré české přísloví je podnětem a příležitostí k zamyšlení nad penězi a postoji k nim ve vztahu k přátelům. V tajence se po jejím vyplnění objeví slovo peníze.

Postup:

1. Představení metody křížovka, představení způsobu práce.
2. Představení tématu, příp. věty, která se bude doplňovat.
3. Vyplňte s žáky křížovku.
4. Doplňte nalezené slovo peníze do přísloví.
5. Diskutujte o přísloví.

Návrh konkrétního tématu:

Téma: Peníze (viz příloha číslo 4)

Cíl: Účastníci diskusí rozvinou své argumentační dovednosti, dokážou aplikovat získané vědomosti při řešení modelové situace.

Cílová skupina: žáci 1. stupně základních škol

Mater. did. prostředky: vytištěná křížovka – viz příloha Metoda křížovka

Průběh:

1. Představte žákům přísloví bez doplněného slova. Žáci přemýšlí, hledají a na tabuli píšou všechny možnosti, jak přísloví doplnit.
2. Vyplňte s žáky křížovku.
3. Doplňte nalezené slovo peníze do přísloví.
4. Diskutujte o přísloví. Návrhy otázek: Kdo je přítel? Jaký by měl být můj přítel? Co by neměl dělat můj přítel? Co by neměl říkat můj přítel? Ztratil jsi někdy přítele? Co jsi prožíval po ztrátě přítele? Jak ses vyrovnal se ztrátou přítele? Jaký jsem já sám přítelem pro ostatní? Jaký je význam tohoto přísloví? K čemu mě přísloví nabádá? Může půjčka peněz ovlivnit přátelství?

Přísloví: Chceš-li ztratit přítele, půjč mu *peníze*.

České přísloví

Samostatné opakování látky

Charakteristika: Díky této metodě si účastníci aktivně zopakují a shrnou nově nabyté vědomosti a dovednosti.

Postup:

1. Pedagog účastníkům vysvětlí, že opakování bude probíhat jinak, než je obvyklé.
2. Účastníci vytvoří skupiny po dvou až čtyřech členech.
3. Ve skupinách účastníci připraví souhrn probraného učiva, všech vědomostí a dovedností, které by si měli jejich kolegové odnést. K tomuto záměru mohou využít jakoukoliv formu – obrázek, schéma, myšlenkovou mapu, koláž apod.
4. Jednotlivé skupiny předloží všem účastníkům své souhrny.
5. Závěrem pedagog shrne práci skupin. (Srov. Silberman & Lawsonová, 1997)

Pozn.: Jako pomůcku k tvorbě shrnutí uvádí autoři následující otázky: „Jaká hlavní témata jsme studovali? Uveďte některé z klíčových myšlenek, které byly v dnešní lekci probírány. Jaké jste dnes měli zkušenosti? Co jste z nich vytěžili? Jaké myšlenky a nápady si z dnešního vyučování odnášíte?“ (Silberman & Lawsonová, 1997, 270)

Návrh konkrétního tématu:

Téma: Pravidla pro používání platební karty

Cíl: Účastníci prezentují nové vědomosti, vysvětlí přínos pro své učení, dokážou argumentovat ve prospěch svého názoru na probíranou problematiku.

Cílová skupina: všechny věkové skupiny

Mater. did. prostředky: papíry, psací potřeby, barevné tužky, fixy, lepidlo, lepicí páska apod.

Průběh:

1. Pedagog účastníkům vysvětlí, že opakování bude probíhat jinak, než je obvyklé, představí metodu práce, téma a způsob práce.
2. Pedagog vyzve účastníky, aby vytvořili skupiny po dvou až čtyřech členech.
3. Účastníci ve skupinách připraví souhrn probraného učiva, všech vědomostí a dovedností, které by si měli jejich kolegové odnést.
4. Pedagog může pomoci formulovat shrnutí návodnými otázkami: „Jaká hlavní témata jsme studovali? Uveďte některé z klíčových myšlenek, které byly v dnešní lekci probírány. Jaké jste dnes měli zkušenosti? Co jste z nich vytěžili? Jaké myšlenky a nápady si z dnešního vyučování odnášíte?“ (Silberman & Lawsonová, 1997, 270)
5. Pedagog vyzve skupiny, aby prezentovaly a komentovaly svá shrnutí.
6. Na závěr pedagog shrne práci skupin.

E. Práce s hodnotami

Aktivní sebehodnocení

Charakteristika: Díky této metodě si mohou účastníci sdělit své názory na konkrétní téma, mohou je společně prodiskutovat a zaujímat postoje. Vše se děje prostřednictvím sebehodnocení.

Postup:

1. Připravíme několik výroků a přečteme je účastníkům. Ti pak budou hodnotit své pocity a názory týkající se tématu.
2. Na tabuli nebo pomocí písmen na zdi vytvoříme stupnici od A do E.
3. Čteme jednotlivé výroky a vždy po jejich přečtení se účastníci postaví před jedno z pěti písmen: A=stoprocentně souhlasím s výrokem, B=souhlasím s výrokem, C= ani souhlas, ani nesouhlas s výrokem, D=nesouhlasím s výrokem, E=zásadně nesouhlasím s výrokem
4. Vyzveme některé účastníky, aby řekli, proč si tuto pozici vybrali.
5. Po vyslechnutí několika názorů vyzveme účastníky, aby změnili svou polohu na stupnici, pokud chtějí.
6. Rozdáme tytéž výroky v písemné formě. V soukromí výroky každý zváží a napíše písmeno ke každému výroku. (Srov. Silberman & Lawsonová, 1997)

Návrh konkrétního tématu:

Téma: Finance

Cíl: Účastníci diskusí rozvinou své argumentační dovednosti, dokážou aplikovat získané vědomosti při argumentaci.

Cílová skupina: všechny věkové skupiny

Mater. did. prostředky: papír s předepsanými výroky pro každého účastníka

Průběh:

1. Pedagog připraví několik výroků týkajících se financí, např.:
 - a. *Peníze jsou nejdůležitější pro spokojený život člověka.*
 - b. *Chci žít spokojeně, proto se nikdy nezadlužím.*
 - c. *Rodiče musí děti naučit hospodařit s financemi.*
2. Pedagog představí způsob práce a metodu Aktivní sebehodnocení.
3. Pedagog na zeď nebo na tabuli nalepí písmena A – E v dostatečných rozestupech tak, aby se před ně mohli účastníci postavit.

4. Pedagog čte jednotlivé výroky a vždy po jejich přečtení se účastníci postaví před jedno z pěti písmen.
5. Vyzveme některé účastníky, aby řekli, proč si tuto pozici vybrali.
6. Po vyslechnutí několika názorů vyzveme účastníky, aby změnili svou polohu na stupnici, pokud chtějí.
7. Rozdáme tytéž výroky v písemné formě. V soukromí si každý účastník výroky promyslí a napíše písmeno ke každému výroku.

Vzory rolí

Charakteristika: Metoda vzory rolí je zajímavým způsobem, jak vyvolat diskusi o postojích a hodnotách. Vše se děje skrze osobnosti a jejich rysy, které jsou pro dané téma klíčové.

Postup:

1. Účastníci vytvoří skupiny po čtyřech až šesti lidech. Každá skupina dostane listy papíru a fixy nebo barevné tužky.
2. Každá skupina určí tři lidi, které považuje za představitele probíraného tématu. Mohou to být známí lidé, umělci, vědci, apod.
3. Po výběru třech osobností požádáme skupiny, aby vytvořily seznam vlastností, které jsou těmto třem osobám společné a které je kvalifikují jako vzory nebo příklady.
4. Následně se shromáždí celá skupina. Jednotlivé skupiny vysvětlí, proč vybraly uvedené osobnosti. V této diskusi je vhodné rozebrat také jednotlivé vlastnosti osobností, které je pro vzor kvalifikovaly. Zároveň je možné prodiskutovat úhly pohledu účastníků na osobnosti. (Srov. Silberman & Lawsonová, 1997)

Návrh konkrétního tématu:

Téma: Nedostatečná kontrola tužeb, tlak sociální skupiny

Cíl: Účastníci reagují na předkládané hodnoty a postoje a skrze vybrané osobnosti rozvíjí své osobnostní a sociální kompetence.

Cílová skupina: studenti středních škol

Mater. did. prostředky: papír, fixy nebo barevné tužky

Průběh:

1. Pedagog představí způsob práce a metodu Vzory rolí.
2. Pedagog rozdělí účastníky do skupin čtyřech až šesti lidech. Skupinám rozdá listy papíru a fixy nebo barevné tužky.

3. Každá skupina určí tři lidi, které považuje za představitele probíraného tématu. Mohou to být známí lidé, umělci, vědci, apod.
4. Po výběru třech osobností pedagog požádá skupiny, aby vytvořily seznam vlastností, které jsou těmto třem osobám společné a které je kvalifikují jako vzory nebo příklady.
5. Následně se shromáždí celá skupina. Pedagog postupně dá slovo postupně všem skupinám. Skupiny vysvětlí, proč vybraly uvedené osobnosti.
6. Pedagog vede diskusi nad tématem. V této diskusi je vhodné rozebrat jednotlivé vlastnosti osobností, které je pro vzor kvalifikovaly. Zároveň je možné prodiskutovat úhly pohledu účastníků na osobnosti.

Třífázový model učení

- tři fáze procesu myšlení a učení:
 - a) fáze evokace
 - b) fáze uvědomění si významu
 - c) fáze reflexe

Fáze evokace

- účastníci si vybavují, co již o tématu vědí
- začnou samostatně přemýšlet
- uvědomí si, na jaké úrovni téma znají
- z dosavadních vědomostí si utvoří vlastní vědomostní strukturu
- do této struktury pak vřazují nové informace

Pozitiva využití fáze evokace:

- informace jsou přijímány v kontextu a nikoliv nahodile, což je předpoklad pro jejich trvalé uchování, hlubší pochopení a zvnitřnění
- aktivizace kognitivních procesů – nezbytný předpoklad porozumění novým vědomostem a jejich využití v budoucnu
- vzbuzení vnitřního zájmu o předložené téma (touha po poznání, objevování) (Srov. Grecmanová & Urbanovská, 2007, Grecmanová, Urbanovská, & Novotný, 2000)

Fáze uvědomění si významu

- účastníci se setkávají s novými myšlenkami (text, přednáška, výklad, film, experiment, diskuse apod.)
- nové myšlenky a informace účastníci včleňují do vědomostní struktury a strukturu obohacují nebo zpřesňují a to vede k hlubšímu pochopení tématu
- pedagog má na učení účastníků malý vliv
- pedagog musí udržet pozornost a zájem účastníků vhodnými aktivačními prostředky
- pedagog vede účastníky k sledování vývoje jejich vlastního chápání nových poznatků, objevování souvislostí mezi stávajícími a novými poznatky (Srov. Grecmanová & Urbanovská, 2007, Grecmanová, Urbanovská, & Novotný, 2000)

Fáze reflexe

- ve fázi reflexe dochází k třídění vědomostí, sjednocování, systematizaci a doplňování původních vědomostních schémat
- účastníci jsou vedeni k vyjadřování myšlenek a získaných informací vlastními slovy a tím dochází k trvalému zapamatování vědomostí
- dochází také k výměně názorů mezi účastníky – podnět pro jejich přemýšlení, argumentaci a podpora tolerance jiných názorů
- účastníci si uvědomují, jak se učili a jak nové vědomosti a dovednosti změnily jejich vnímání, přemýšlení, postoje apod. (Srov. Grecmanová & Urbanovská, 2007, Grecmanová, Urbanovská, & Novotný, 2000)

Závěr

Další informace o projektu, příběhy a vysvětlení pojmů v nich použitých naleznete na webových stránkách Finanční gramotnost na adrese <http://fg.upol.cz/>.

Na vybraná témata se v průběhu podzimu 2019 konají následující workshopy:

- Peníze a ceny
- Rodinný a osobní rozpočet
- Spoření, investice a pojištění
- Finanční závazky
- Daně, sociální a zdravotní pojištění
- Hodnotové postoje, ekonomická zodpovědnost a rizikové chování

Bibliografie:

Grecmanová, H. & Urbanovská, E. (2007). *Aktivizační metody ve výuce, prostředek ŠVP*. Olomouc: HANEX.

Grecmanová, H., Urbanovská, E. & Novotný, P. (2000). *Podporujeme aktivní myšlení a samostatné učení žáků*. Olomouc: HANEX.

Hermochová, S. (2004). *Hry pro dospělé*. Praha: Grada.

Kotrba, T. & Lacina, L. (2007). *Praktické využití aktivizačních metod ve výuce*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu.

Silberman, M. & Lawsonová, K. (1997). *101 metod pro aktivní výcvik a vyučování*. Praha: Portál.

Sitná, D. (2009). *Metody aktivního vyučování: spolupráce žáků ve skupinách*. Praha: Portál.

Příloha č. 1

PŘÍBĚH KADEŘNICE

První část příběhu

Pyramida

Má první finanční těžkost se objevila ještě za učení (učila jsem se kadeřnicí), kdy jsem se dozvěděla o „velmi snadné“ možnosti přivýdělku. Přišla za mnou známá, jestli se s ní nezúčastním super akce, která se koná v podvečerních hodinách a že se mi to bude určitě líbit. Přijeli jsme na náměstí, kde už se začali scházet dámy v kostýmcích a pánové v oblecích. Pak jsme vešli do klubu, kde byla spousta lidí a hrála hrozně hlasitá hudba (písnička od Europe mi tuhle akci připomíná dodnes). Všichni stáli, hlasitě tleskali a skandovali Skyline. Možná to někomu něco připomene, bylo to tzv. **letadlo, pyramida**, chcete-li.

Samozřejmě byl nemalý vklad 50 tisíc (přepočteno na naše koruny). Částka byla uvedena v dolarech, aby to bylo pro všechny zajímavější (asi abychom měli pocit, že je to světová akce). Systém byl celkem jednoduchý – zaplatíš vklad, dovedeš další dva lidi a stále dál. Protože mě oslovila zdánlivě seriózní známá (prodavačky z místního obchodu) a vlivem dobře propracované marketingové masáže jsem vklad sháněla a sehnala (různě jsem si vypůjčila, ale naštěstí jen po rodině a známých). Peníze nazpět jsem nikdy neviděla, ale potěšila mě alespoň pozdější reportáž v televizi o odsouzených organizátorech z výše uvedené firmy.

Druhá část příběhu

Kadeřnický salon

Kadeřnicí jsem se úspěšně vyučila a brzy začala podnikat v oboru. Pronajala jsem si v jednom kadeřnictví křeslo, platila **nájem, zdravotní** a **sociální pojištění** a vše fungovalo, klientela se po roce začala slušně rozrůstat.

Po šesti letech jsem se rozhodla udělat velký krok a pořídit si svůj vlastní kadeřnický salon. Našla jsem si nově zrekonstruované prostory a vzala si **půjčku** 200 tisíc na vybavení prostor. Měla jsem k sobě i kolegyni, s kterou jsme se v prostoru střídaly a vše klapalo. Oporou mi byl přítel, který mě v samostatném podnikání podporoval

Asi půl roku po otevření salonu jsem si našla bulku v pravém předloktí a lékaři mi diagnostikovali rakovinu. Následovala operace, která mi omezila funkčnost ruky, ale nechtěla jsem opustit vybudovaný salon a celkem velkou klientelu, takže jsem stále fungovala.

Po dvou letech se mi ale rakovina vrátila a vše se dost zkomplikovalo. Proběhla znovu operace a následovala léčba, která mi dost omezila pohyblivost ruky. Bylo mi jasné, že se ze **zdravotních důvodů** nebudu moci věnovat osm hodin denně práci kadeřnice. V té době už jsem začala mít **finanční potíže**, moc jsem nestíhala platit půjčku, zdravotní a sociální pojištění a začalo se mi kupit **penále (sankce)**. Také mě velmi zasáhl odchod mého přítele, takže jsem na vše zůstala úplně sama.

Třetí část příběhu

Jiné zaměstnání

Musela jsem začít přemýšlet o jiném zaměstnání. Našla jsem si práci jako obsluha čerpací stanice a sem tam jsem si šla udělat nějakou zákaznici do kadeřnictví. Stále jsem se však ztrácela v pravidelných platbách (půjčka, nájem v kadeřnictví, zdravotní a sociální pojištění). Pak přišel první pozdrav od **exekutora (platební rozkaz)**. Musela jsem opustit své krásné velké kadeřnictví a našla jsem si jen malý prostor, kde už jsem byla sama. I přesto jsem však již pevně uvízla v **kruhu**, tzn. jednu půjčku splácela druhou a stále dál.

„Oddlužení“

V té době mi strašně pomohla rodina, tedy hlavně můj bratr. Konečně jsem našla odvahu všechny mé „hříchy“ vytáhnout na povrch a sečíst...suma se pohybovala kolem 150 tis. korun.

V mé finanční situaci bych již určitě neuspěla s další **žádostí o seriózní půjčku**, takže jsem získala finanční podporu od svého bratra. Samozřejmě musela být dána pevná pravidla (alespoň pro začátek), jak budou probíhat splátky. Bratr měl v té době velmi dobrý přehled o mých příjmech, protože jsem měla **„obstavený účet“** a plat z benzinky mi proto chodil k němu. Uhradil tedy mé největší závazky a dále dohlížel na běžné provozní platby (**rozpočet**). Já musela vystačit s tím, co zbylo. Později se režim zvolnil - „správce“ již nebylo třeba, ale dluh stále trval.

Čtvrtá část příběhu - rozuzlení

Nalezený klid

No byla to cesta ven z nejhoršího, ale po pěti letech na čerpací stanici jsem si uvědomila, že si musím najít lépe placenou práci a trochu tu cestu zpět urychlit. Operovaná ruka si již dostatečně odpočinula a zrehabitovala, takže jsem si ve větším městě našla místo kadeřnice a tam se vypracovala na vedoucí. V té době mi významně narostl plat a ještě k tomu jsem stále měla své malé kadeřnictví, kde jsem chodila pracovat ještě po práci

v zaměstnání. Byla to veliká honička a často jsem byla strašně unavená. Věděla jsem však, že dluh se maže, a to mě hnalo kupředu.

Nedávno jsem konečně vše doplatila. Zamotala jsem se během dvou let a vymotávala se dalších 12 let. Můžu vám říct, že ten pocit, mít konečně po letech čistý štít je naprosto osvobozující. Dnes mám opět své velké kadeřnictví, rozrůstající se klientelu a přítele, který při mně stojí.

Hlavně to nevzdávat, protože vždy je nějaké řešení.

Příloha č. 2

PRODEJ NEMOVISTOSTI

Tomáš chtěl prodat nemovitost - svůj pozemek, jehož tržní cena v době prodeje činila přibližně 5 000 000 Kč. Uzavřel smlouvu o prodeji svého pozemku s realitní kanceláří. Realitní kancelář dala jeho pozemek do nabídky a našla zájemce o koupi tohoto pozemku. Zájemce se rozhodl pozemek zakoupit.

Před podpisem kupní smlouvy požádal realitní makléř Tomáše o číslo účtu, na které se budou převádět peníze z prodeje nemovitosti. Tomáš požádal realitního makléře o vyplacení peněz v hotovosti. Doma se radil s matkou, která mu jeho záměr vyplacení peněz v hotovosti schválila.

Realitní makléř Tomášovi vysvětlil, že mu peníze z prodeje pozemku v hotovosti vyplatit nelze, protože to ze zákona není možné. Pro Tomáše byl problém pochopit zákonné podmínky o omezení plateb v hotovosti u částek přesahujících 270 000 Kč a trval na vyplacení celé částky „na dřevo“ (v hotovosti) při převodu nemovitosti.

Realitní makléř Tomášovi opět vysvětlil, že mu částku z prodeje v hotovosti vyplatit nemůže. Dále mu řekl, že je možné prodej realizovat pouze pokud budou peníze převedeny bezhotovostním převodem.

Tomášovi se požadavek na bezhotovostní převod peněz tzv. nezdál. Celou věc konzultoval s kamarády při jejich pravidelném setkání jednou za měsíc v restauraci. Někteří kamarádi ho v jeho požadavku podpořili, ale jiní vyjádřili pochybnosti nad jeho rozhodnutím a peníze by si podle jejich slov měl nechat zaslat na účet.

Tomáš celou věc ještě jednou doma prokonzultoval se svou matkou, která se rozhodla, že na schůzku s makléřem jej půjde podpořit. Tomáš s matkou na další schůzce trvali na výplatě peněz v hotovosti. Realitní makléř mu řekl, že se prodej pozemku nemůže uskutečnit.

Díky své neznalosti a neochotě řídit se platným zákonem Tomáš svůj pozemek nemohl prodat.

Po třech letech si Tomáš uvědomil, že udělal chybu a opět se rozhodl svůj pozemek nabídnout k prodeji. V tu dobu již ceny pozemků v dané lokalitě strmě klesly a tržní cena pozemku činila přibližně 750 000 Kč. Nakonec Tomáš pozemek prodal s využitím služeb realitní kanceláře za uvedenou cenu 750 000 Kč. V tomto případě si již peníze za prodej nemovitosti nechal poslat na účet.

Příloha č. 3

PŘÍBĚH KRISTÝNY

Kristýna má 21 let, je nejmladší ze tří dětí a její rodina pochází z malé vesnice nedaleko Olomouce. Když začala studovat vysokou školu brzy zjistila, že je ve třídě jediná, kdo nemá notebook. Kristýna viděla, že počítač ke studiu opravdu potřebuje, proto začala vyjednávat s rodiči. Ti nabídli, že pro ni koupí zánovní notebook. Kristýna však chtěla MacBook, aby se vyrovnala svým spolužákům. V tom ji rodiče nepodpořili a drahý značkový notebook jí odmítli pořídit. Kristýna se MacBooku nechtěla vzdát a na jeho koupi si nakonec vzala půjčku u jedné nebankovní společnosti. Půjčka sice měla docela vysoký úrok, ale nejdůležitější bylo pro Kristýnu rychlé a bezproblémové vyřízení úvěru.

Aby Kristýna měla z čeho splácet svůj dluh za počítač, našla si brigádu jako servírka v restauraci. Příjmy z brigády pokryly předepsané splátky úvěru a něco málo ještě Kristýně každý měsíc zůstalo navíc. Podařilo se jí splatit už polovinu dluhu.

Kristýna se zamilovala do svého spolužáka Jakuba. Před pár týdny spolu začali chodit. Ted' ji Jakub požádal o pomoc. Potřeboval by půjčit 1000,- Kč, protože nějak nevyšel s penězi, které měl na tento měsíc. Kristýna mu samozřejmě pomůže a peníze mu půjčí. Jakub slibuje, že peníze co nejdříve vrátí. Příští měsíc má však Jakub další nutné neočekávané výdaje a místo vrácení svého dluhu požádá Kristýnu o půjčení 3000,- Kč. Slibuje, že je to naposled a že všechny peníze rychle sežene a vrátí. Kristýna mu peníze opět půjčí, protože jí na něm velmi záleží a chce mu pomoci. Další měsíc Jakub opět Kristýnu požádal o půjčení peněz, ta však již odmítla. Společně se dohodli, že Jakub vrátí alespoň část závazku do konce měsíce, aby měla Kristýna dost peněz na zaplacení splátky svého úvěru na počítač.

I když to Jakub slíbil, peníze Kristýně nevrátil a ona proto nezvládla zaplatit další měsíční splátku půjčky. Protože Kristýna nezaplatila splátku v termínu, musí další měsíc zaplatit kromě pravidelné měsíční splátky úvěru navíc také úrok z prodlení z důvodu včasného nesplacení. Na tak vysoké splátky neměla Kristýna peníze a Jakub jí stále žádné peníze nevrátil. Rozhodla se, že aby vydělala potřebné peníze musí chodit na brigádu mnohem častěji než doposud. Kristýna trávila většinu svého času v restauraci jako obsluha, nezvládala však už tak často chodit do školy. Když přišlo zkouškové období, Kristýně hrozilo, že se nezvládne připravit. Potřebovala dostudovat vše, co kvůli brigádě zameškala, a navíc vše potřebné na jednotlivé zkoušky. Kristýna věděla, že není možné dál pokračovat ve studiu a zároveň splácet svůj dluh za MacBook. Rozhodla se, že požádá o pomoc rodiče a s celou situací se jim svěřila.

Za prioritní považují rodiče i Kristýna studium na vysoké škole, a aby mohla ve studiu pokračovat, finančně jí vypomůžou. Pomohli Kristýně sestavit její osobní rozpočet a dohodli se, že bude dále chodit na brigádu, ale ne v takovém rozsahu. Dluh budou splácet rodiče a Kristýna jim bude peníze postupně vracet podle splátkového kalendáře, na kterém se společně domluvili.

KŘÍŽOVKA

[illegible]

Chceš-li ztratit přítele, půjč mu (České přísloví)

